

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5. Vtrum ad sacramentum requiratur detetminata res sensibilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

nostra, quae est passio Christi: & forma nostra sanctificationis, quae consistit in gratia & virtutibus, & vitium finis sanctificationis nostrae, qui est vita aeterna: & haec omnia, per sacramenta significantur. unde sacramentum est & signum rememorative eius quod praecessit, scilicet passionis Christi, & demonstrativum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiae, & prognosticum, id est, praenuntiativum futurae gloriae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum, praebens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum unum non ordinatur ad aliud: sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo, significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria * praedicta, secundum quod quodam ordine sunt unum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentum in hoc, quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

AD TERTIUM dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionem, quae est forma: nec oportet quod solum significet perfectionem, quae est finis.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

Titulus clarus. Res sensibiles, pura, aqua, oleum, panis. In corpore una con- cluso: Ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Probatur dupliciter, primo, ratione: Res sacra quae per sacramenta significantur, sunt quaedam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur, ergo per aliquas res sensibiles significatio sacramenti implenda est, ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima consequentia probatur ratione: ex parte quidem nostri, quia modus naturalis cognitionis humanae est, ut per sensibilia ad intelligibilia deueniat: signum autem est, per quod in alterius cognitione deuenimus. Ex parte vero Dei: quia secundum modum nostri Deus prouidet nobis, quod si licet tripliciter manifestat. Consequens est igitur, quod significatio talis signi a Deo homini datur, scilicet sacramenti, per sensibilia implatur. Et si minus: quia ipsa natura in sacra scriptura per sensibiles fini-

A non potest, non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit super Io. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

RESPON. Dicendum, quod sapientia diuina unicuique rei prouidet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sapient. 8. quod suauiter disponit omnia. unde & Matth. 25. dicitur, quod dedit unicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini con-naturale, ut per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilem. Signum autem est, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. unde, cum res sacrae, quae per sacramenta significantur, sunt quaedam

B spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, ut per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilibus rerum in diuina scriptura, res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles, ut etiam Dionys. probat in 1. cap. * caelest. hierar.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod unumquodque praecipue denominatur & definitur secundum id, quod conuenit ei primo & per se, non autem secundum id, quod conuenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio a sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliud manifestati, id est, per aliqua sensibilia. Et inde est, quod primo & principaliter dicuntur signa, quae sensibus offeruntur: sicut August. dicit in 2. * de doctrina Christiana. ubi dicit quod signum est, quod praeter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quaedam quae non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, in quantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur. *

C AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles, ut in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei: sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

AD TERTIUM dicendum, quod Aug. ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua natura: non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quae sunt maxima bona.

ARTICVLVS V.

Utrum requirantur determinatae res ad sacramenta.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatae res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, ut dictum est: sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra scriptura Deus aliquando metaphoricè significatur per lapidem, quando-

Terria S. Thomae.

litudines innotescunt. Secundo, probatur conclusio auctoritate Dionysij.

Tract. 80. in euang. Ioan. post mediu. tom. 9.

Cap. 1. inter med. & fin.

Lib. 2. de doctr. Christi. circa prime. lib. tom. 9.

quest. 63. ar. 1. ad 2.

Super Questio. 60. Artic. quintum.

Titulus clarus. In corpore una est conclusio responsiua questio: In sacramentis nouae legis oportet uti rebus ex diuina institutione determinatis. Probatur: Non pertinet ad aliquem determinare, quod in alterius, sed quod est in sua potestate: sed sanctificatio AA 3 est

Infra art. 7. cor.

Art. 3. huius quest.

est in potestate Dei, non hominis. ergo non pertinet ad hominem instituire sanctificationem hominis: sed sacramenta sunt: sanctificationem hominis. ergo. Vltimo sub sumpta propositio, probatur auctoritate Apostoli, & declaratur distinguendo duo, quae in sacramentorum vili inueniuntur, scilicet cibus diuinus, & sanctificatio hominis, & declaratio horum differentiam, quia primum est hominis ad Deum, secundum est contra Deum a homine.

¶ Vbi videre potes, quod Auctor duo haec considerauit in sacramentis: in quia ex primo poterat ratio determinandi res ad hominem spectare, cuius est colere Deum hoc vel illo modo, ex secundo necessitatem monstraret diuinae institutionis, cuius est sanctificare hominem per haec, vel illa forma, & sine his. & illis, ut placet. Et quia nihil sacramentum est, quod non sanctificet hominem: ideo omnia oportet a Deo determinata esse quod ad sibi substantialia.

¶ In responsione ad primum, aduerte quam praesumptio- sa, iniuriola ac sacrilega sit eorum solertia, qui proprias aut poetarum similitudines, tamquam spiritualium simularum interpretantur, serbunt aut praedicant; usurpant enim officium Spiritus sancti, cuius iudicio res aliquae instituitur: sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram continebant illis: vili- ficans sacramentum, dum ex tali fictione occasionem dant credendi, quod similiter humano spiritui sunt in figuram ea, quae sunt in sacris scripturis, quemadmodum haec, quae adiunt humani dexteritate ingenij coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahatur sacrae scripturae figuris.

alias sanctificandum.

que per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. ergo videtur quod diuersae res possint congruere eidem sacramento. non ergo determinata res in sacramentis requiruntur.

¶ 1a Praet. Magis est necessaria salus animae, quam salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quae ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu, ergo multo magis in sacramentis, quae sunt medicinae spirituales ad salutem animae ordinatae, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit.

¶ 3a Praet. Non est conueniens, ut hominis salus ardeat per legem diuinam, & praecipue per legem Christi, qui venit omnes saluare: sed in statu legis naturae non requirebatur in sacramentis aliqua res determinata, sed ex voto assumebantur, ut patet Gene. 28. vbi Jacob vouit se Deo decimas, & hostias pacificas oblatum. ergo videtur quod non debuisset arctari homo, & praecipue in noua lege ad alicuius rei determinata usum in sacramentis.

SED CONTRA est, quod dominus dicit Io. 4. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

RESPON. Dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, secundum autem e converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem: non pertinet autem ad aliquem determinare, quod est in potestate alterius, sed solum id quod est in sua potestate. quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatum. & ideo in sacramentis nouae legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Cor. 6. Ablati estis, sanctificati estis, oportet ut res ex diuina institutione determinatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etsi idem potest per diuersa signa significari, determinare tamen quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem: Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis. & ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est,

quibus similitudinibus in certis scripturae locis res spirituales significantur, ita etiam debet esse diuina institutio determinatum, quae res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duae earum eandem virtutem habeant, quae quis utatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportet diuinitus determinari, quibus res sensibilibus sit in sacramentis utendum.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut Aug. dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet praesens, praeteritum & futurum: & ideo sicut in statu legis naturae, homines nulla lege exteriori data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabantur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur: postmodum vero necesse fuit etiam exteriori legem dari: tum propter obsecrationem legis naturae, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiae Christi, per quam humanum genus sanctificatur: & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis: nec propter hoc ardeatur via salutis: quia res quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTICVLVS VI.

¶ *Super Quaestione sexagesima Articuli sextum.*
¶ *Utrum in significatione sacramentorum requirantur verba.*

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod in significatione sacramentorum non requirantur verba: dicit enim Aug. contra Faustum lib. 19. * Quid sunt aliud quaque corporalia sacramenta, nisi quasi quaedam verba visibilia? Et sic ut quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis: sed hoc est superfluum. non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis. ¶ 2a Praet. Sacramentum est aliquid vnum: ex his autem quae sunt diuersorum generum, non videtur posse aliquid vnum fieri. cum igitur res sensibiles, & verba sint diuersorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, verba autem a ratione, videtur quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

¶ 3a Praet. Sacramenta nouae legis successerunt sacramentis veteris legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, ut Aug. dicit 19. contra Faustum: * sed in sacramentis veteris legis non requirebatur aliqua forma verborum. ergo nec in sacramentis nouae legis.

SED CONTRA est, quod Apost.

T Inuis clarus, In corpore una conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis verba. Probatur, quo ad primam partem; quia sacramenta adhibentur, ut signa quaedam ad hominum sanctificationem: quo ad secundam, singillatim declarando singula membra cum suis rationibus, ut clare & ordinate patet in litera. ¶ Aduerte, quod prima pars conclusio- nis ex assumpto facile deducitur: nam quia sacramenta ad sanctificationem adhibentur, oportet primam eorum considerationem secundum sanctificationis causam fieri: Et quia ad sanctificandos homines sunt, secunda eorum consideratio ex parte hominis est. Et quia ut signa adhibentur, conuequens est, ut tertia eorum consideratio secundum significationem fiat.

¶ In